

JOGSÉRTÉSEK A MÉDIAMEGOSZTÓ PORTÁLOKON – MÉDIASZOCIOLÓGIAI ÉS SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI KITEKINTÉS

Absztrakt

A médiamegosztó portálokon tapasztalható jogsértések vizsgálata, különös tekintettel a YouTube szabályozására. A társadalomlélektani hatások és problémák elemzése médiaszociológiai és szociálpszichológiai szemszögből, mint a szabályozás indokoltságának alapja.

Kulcsszavak: Médiamegosztó portálok, médiaszociológia, társadalomlélektan, felelősségi kérdések, agresszió, identitás, nemi szerepek, egészség, kisebbségi csoportok.

BEVEZETÉS

Első eset

2017. december 31-én Logan Paul, akit az USA-ban YouTube szenzációként tartanak számon (23 éves korára több, mint 18 millió feliratkozóval rendelkezik) közzétett egy rendkívül megosztó videót, mely számos jogilag releváns kérdést állított középpontba. A kérdéses videóban Paul a Japánban található Aokigahara erdőben blogolt, melyet a helyiek gyakran „Öngyilkosok Erdeje”-ként emlegetnek, az itt elkövetett öngyilkosságok magas száma miatt. A blogger számos szögből videózott le egy férfit, aki látszólag nemrégiben végzett magával. A kamera elidőzött a férfi megduzzadt kezein, helyenként a blogger és barátainak oda nem illő reakcióira fókuszálva. Az esetet követően az internet felrobbant a gyűlölködő kommentektől, valamint a Twitteren is rengeteg kritika érte viselkedéséért, melynek eredményeképpen eltávolította oldaláról a megosztó tartalmat és közzétett egy írásos bocsánatkérést, melyet a nem megfelelő hangvétel miatt sokan elítéltek. Ezt követően videóban kért elnézést a közönségétől, majd később bejelentette, hogy rövid szünetet fog tartani a videómegosztás világától. A YouTube az esetre reagálva megfosztotta Pault a fizetett hirdetésektől, valamint közzétették, hogy további következményekre kell számítani. Logan Paul kikerült a *Google Preferred* nevű felhasználói körből, vagyis azoknak a youtubereknek a listájáról, akiknek kiemelten kedvező hirdetési és hasznoszerzési lehetőségeket ajánl a portál.¹

Második eset

A PewDiePie néven elhíresült svéd blogger, Felix Kjellberg, annak ellenére tartozik az egyik legtöbb követővel rendelkező videósok közé, hogy számos általa közölt tartalommal található antiszemita humor és náci képek használata. Emellett több videójában is szexista és homofób nyelvhasználat jellemzi, mely bár sokak megbotránkozását kivívta, ugyanakkor népszerűsége és követőinek száma töretlen. Több cég is ellenérzését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a blogger videóin szerepelnek a hirdetéseik, a YouTube egyelőre nem tisztázta a helyzetet.²

Harmadik eset

Sam Pepper, aki a brit Big Brother segítségével került az érdeklődés középpontjába, egy rendkívül durva átveréssel váltotta ki a nézők ellenszenvét. Pepper és egy másik youtuber, Colby Brock, úgy akarták a nézettség kedvéért megtréfálni Sam Golbachot, egy szintén népszerű bloggert, hogy eljátszották Brock agyonlövését egy beépített ember segítségével. Bár halálos baleset szerencsére nem történt, Golbach láthatóan rendkívül feldúltan reagált az átverésre, sok néző pedig az egész csatorna

¹ GRIFFIN, ANDREW: Logan Paul video: What did controversial footage show and what is Aokigahara, the Japanese 'Suicide Forest'? (elérhető: <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/logan-paul-video-what-is-aokigahara-suicide-forest-show-youtube-post-dead-body-latest-news-a8137561.html>, letöltve: 2018. december 14.).

² MORRIS, CHRIS: Popular YouTube Streamer Promotes Channel That Publishes Anti-Semitic Content (elérhető: <http://fortune.com/2018/12/11/pewdiepie-esemicolonr-controversy/>, letöltve: 2018. december 14.).

törlését követelte a felhasználótól, valamint a YouTube kezelőtől. Végül Pepper „elegánsan” oldotta meg a helyzetet: egy tetemes összegért cserébe felajánlotta saját oldalának törlését.³

Negyedik eset

Michael és Heather Martin *FamilyOfFive* néven osztották meg videóikat, melyekben gyakran gyermekeik különböző módokon történő bántalmazása került a középpontba (verbálisan, fizikailag és lelkiileg egyaránt). Jelenleg öt év próbára bocsátásukat töltik, miután 2017 szeptemberében rendőrségi eljárás indult ellenük. Az ominózus videóban az anyuka szétlocsolta egy üveg tintát a kisfia szobájában, majd üvöltözni kezdett a gyerekekkel, mintha ő borította volna ki. A bíróság jogerős ítéletében megállapította a szülők bűnösségét, emellett a YouTube felszólította őket az általuk közölt tartalmak teljes eltávolítására. Esetükben szerencsére volt beavatkozási lehetőség, valamint szankció, ugyanakkor kérdés, hogy időben történt-e a jogsértések megállítása.⁴

Ötödik eset

Nem mehetünk el a számtalan kihívás és feladat mellett sem, melyeket gyakran a videómegosztókon, esetleg az Instagramon teljesítenek a serdülők. A serdülőkor a pszichológia szempontjából egy különösen veszélyeztetett időszak, mely során a fiatalok fokozottan ki vannak téve a befolyásolás okozta káros következményeknek, hiszen egójuk ekkor formálódik és még rendkívül érzékeny. A Kylie Jenner kihívástól kezdve, egészen az autóból való kiugrásig, a youtubereknek köszönhetően gombamód szaporodnak a veszélyesebbnél veszélyesebb feladatok. Az egyik ilyen tevékenység, ami csak „fojtogató játék”-ként híresült el, egy olyan kihívás, amelynek keretében a nyaki artériára nyomást gyakorolva a véráramlás és az oxigén korlátozásának következtében, majd annak hirtelen felszabadulása után, a vér és az oxigén visszaáramlik az agyba, eufórikus állapotot okozva. A hatást különböző módokon el lehet érni, nyakkendővel, övvel, vagy egy másik személy kezei által. A hasonló tartalmú Youtube videók terjedésének köszönhető a játék népszerűsége, melynek eredményeképpen a serdülők 6-12%-a érintett, és ez a becslések szerint közel évi 100 haláleset okozásában is szerepet játszik világszerte.⁵

Hatodik eset

2017. március 17-én a Facebook került a kritikák keresztüzébe, amikor élőben közvetítették egy 15 éves chicagói lány szexuális zaklatását. A közösségi oldal statisztikái alapján közel 40 ember tekintette meg a videót, azonban az esetet senki nem jelentette a hatóságoknak. A Facebook az értesülést követően azonnal eltávolította a tartalmat, majd hivatalos közleményben bejelentették, hogy „a felhasználók biztonságának megóvása érdekében azonnal törölnek minden olyan videót és képet, ami erőszakos cselekményt ábrázol”.⁶ A *The Wall Street Journal*⁷ értesülései alapján már több, mint 50 erőszakos cselekményt tettek közzé a Facebook Live élő közvetítésének segítségével, köztük gyilkosságokat is.

Természetesen hasonló jogsértések, valamint súlyos etikai témákat feszegető tartalmak nem csak a YouTube-on fordulnak elő, ugyanakkor nem tekinthetünk el attól, hogy ez számít a legnépszerűbb videómegosztó portálnak, valamint a második legnépszerűbb közösségi médiafelületnek. A

³ SMITH, DAVE: People are outraged at a YouTube 'prank' showing a fake kidnapping and murder (elérhető: <https://www.businessinsider.com/sam-pepper-killing-best-friend-youtube-prank-incites-outrage-2015-12>, letöltve: 2018. december 14.).

⁴ HERN, ALEX: FamilyOfFive: YouTube bans 'pranksters' after child abuse conviction (elérhető: <https://www.theguardian.com/technology/2018/jul/19/youtube-bans-familyofive-pranksters-michael-heather-martin-child-abuse-conviction>, letöltve: 2018. december 14.).

⁵ LINKLETTER, M., GORDON, K., DOOLEY, J.: The choking game and YouTube: a dangerous combination, in *Clinical Pediatrics*, 2010/49, 274–279.

⁶ GHOSHAL, ABHIMANYU: 15-year-old girl's sexual assault streamed on Facebook Live (elérhető: https://thenextweb.com/us/2017/03/22/15-year-old-girls-sexual-assault-streamed-on-facebook-live/#.tnw_gJDpwCTj#.tnw_kcJMBiUX, letöltve: 2018. december 12.).

⁷ SEETHARAMAN, DEEPA: Facebook, Rushing Into Live Video, Wasn't Ready for Its Dark Side (elérhető: <https://www.wsj.com/articles/in-rush-to-live-video-facebook-moved-fast-and-broke-things-1488821247>, letöltve: 2018. december 12.).

videómegosztók között megemlíthető még a Tangle.com, melynek kínálata hasonlít a YouTube-éhoz, azonban elsősorban a felhasználói tartalmakra koncentrál, kevesebb a filmelőzetes, videoklip, valamint reklámtartalom.

A YouTube legesélyesebb konkurenciájaként a Blinx honlapja terjedt el, melyen számos olyan videót megtalálhatunk, melyeket hiába keresnénk a Youtube-on. A népszerű videómegosztó másik konkurenciája a koreai üzemeltetésű Pandora TV, mely politikai, humoros, valamint „felnőtt” tartalmak gyűjtőhelyeként szolgál. A jelenleg Spike TV néven üzemelő, MTV által felvásárolt portál, elsősorban videoklipet, filmelőzeteseket, valamint rövidfilmeket tartalmaz, kevesebb a felhasználók által feltöltött tartalom, mint a YouTube esetében.

A médiamegosztó portálok a közösségi média kategóriájába sorolhatók, melynek lényege, hogy ezek az oldalak azonnali lehetőséget biztosítanak a felhasználóknak a megosztott tartalmakra való reagálásra. A videómegosztók akár speciális közösségi oldalaknak is felfoghatók, a legnépszerűbb oldalak között szerepel a Youtube, IndaVideo, Vimeo, Videá.⁸ Éppen ezért a felfokozott interakció számos veszélyt rejt magában, hiszen rengeteg oldal biztosítja az anonimitást, vagy legalábbis lehetőség van az identifikáció kijátszására. Egy 2018. júliusban készített felmérés⁹ az alábbi oldalakat sorolta a legtöbb felhasználóval rendelkező portálok közé:

	Közösségi média platformok	Használók száma (millió)
1	Facebook	2989
2	YouTube	1900
3	WhatsApp	1500
4	Facebook Messenger	1300
5	WeChat	1040
6	Instagram	1000
7	QQ	806
8	QZone	563
9	Tik Tok	500
10	Sina Weibo	411
11	Twitter	336
12	Reddit	330
13	Baidu Tiba	300
14	Skype	300
15	LinkedIn	294
16	Viber	260
17	Snapchat	255
18	Line	203
19	Pinterest	200
20	Telegram	200
21	Tinder	100

1. táblázat – A legnépszerűbb médiamegosztó platformok rangsorolása a felhasználók száma alapján

Ezen portálok közül elsődlegesen a Youtube az, mely videók megosztásával foglalkozik, ugyanakkor számos honlapon lehetőség van rövidebb videók közzétételére, mint amilyen az Instagram, a Facebook vagy a Pinterest. A Facebook esetében külön veszélyt rejt magában a Facebook Live azonnali

⁸ SIMON ANDRÁS: Percemberek – Népszerű videómegosztó oldalak, in *Figyelő*, 2007/51(9), 26-27.

⁹ Most famous social network sites worldwide as of October 2018, ranked by number of active users (in millions) (elérhető: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>, letöltve: 2018. december 14.).

megosztási lehetősége, mely élő közvetítést kínálva a moderáció nehézségeit vonja maga után, a fentebb említett esethez hasonlóan.

Az említett jogsértések és több hasonló természetű botrány felszínre hozta azokat a lényeges kérdéseket a médiamegosztó portálokkal kapcsolatban, melyeket nem lehet kikerülni. Ki tartozik felelősséggel a portálokra feltöltött tartalmakért? Mennyiben tehetőek felelőssé maguk az oldalak azokért a videókért, amelyeket a felhasználók közléstesznek rajtuk? Milyen jogi következményekkel kell számolniuk a hasonló videók vagy kompromittáló képek megosztóinak?

Amikor egy hasonlóan kurrens és lényeges téma felmerül, természetesen számos oldalról meg lehet közelíteni, melyek ugyanúgy relevánsak lehetnek a megoldások keresése szempontjából. Fontosnak tartom a jelenség pszichológiai vonatkozásának megvizsgálását, hiszen Celsus híres szavaival élve „*A jog a jó és méltányos művészete*”¹⁰, melynek minden körülmények között törekednie kell arra, hogy előrébb vigye a társadalom fejlődését, hogy ne süllyedjünk le a barbárság állapotába. Emellett jogi oldalról is fontos megvizsgálni, mely szabályozások vonatkoznak a médiamegosztó portálokra (elsősorban a YouTube felhasználói feltételeire koncentrálva), milyen esetleges szankciókat helyeznek kilátásba a jogsértőkkel szemben? Cikkemben tölcésér-felépítést alkalmazva szeretném bemutatni először azon társadalomlélektani és médiaszociológiai vonatkozásokat, melyek indokoltá teszik a szabályozás fokozott jelentőségét. Ezt követően, cikkem második felében kitérek a releváns szabályozási területekre, a vonatkozó jogforrások ismertetésére, kezdve az USA szabályozásával, valamint a YouTube irányelvek ismertetésével, jogi relevanciájával. Végül kitérek az uniós szabályozás lényegi vonatkozásaira, melyek tagországment Magyarországra számára is jogalkotási kötelezettséget jelentenek. Végül, elsősorban a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényre fókuszálva bemutatom a hazai szabályozást. Megvizsgálom, melyek azok az alkotmányos alapjogok, melyek kiemelten sérülhetnek a jogsértő tartalmak következtében, majd rátérek arra, hogy elsődlegesen milyen szankcionálási lehetőségek állnak rendelkezésre; közjog, vagy a magánjog terrénumába tartozik-e ezek elbírálása. Ezt követően jogösszehasonlító elemzés keretében megvizsgálom, melyik szabályozás tekinthető a legfejlettebbnek, valamint milyen előrelépési lehetőségek állnak rendelkezésre a fentebb említett jogsértések és etikai visszaélések kiküszöbölése céljából.¹¹

1. MÉDIASZOCIOLÓGIAI ÉS SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI KITEKINTÉS

Mivel a fentebb említett jogsértéseknek nem csak jogi következményei lehetnek, hanem komoly pszichológiai traumákat okozhatnak a megtekintők körében, így egy átfogóbb médiaszociológiai és szociálpszichológiai vizsgálat elengedhetetlen a hatások következményeinek teljes körű ismeretéhez. A médiaszociológia a szociológia és a médiatudomány határterületeként elsősorban a média társadalomra gyakorolt hatását vizsgálja. Különböző szinteken foglalkozik hatásaival és befolyásolásának módjaival. Globalizálódó társadalmunknak köszönhetően a média a mindennapi élet részévé vált, ennek köszönhetően a felnövekvő generációk szocializációjában is fontos szerepet játszik, éppen ezért kiemelt jelentősége van a szociálpszichológiai kutatásoknak.

1.1. Média és agresszió

Az első jelenség, melynek terjedésére a tömegkommunikáció jelentős hatást gyakorolt, az agresszió mértéke.¹² Az agresszió meghatározása rendkívül nehéz feladat, ugyanis számos módon és formában (aktív/passzív, verbális/fizikai, közvetlen/közvetett) előfordulhat, ugyanakkor ezek közös jellemzője az, hogy az agresszor valamilyen kellemetlenséget okoz áldozatának.¹³

¹⁰ Celsus, Ulp. D. 1, 1, 1, 1.

¹¹ Projekt hivatkozása:” EFOP-3.6.1-16-2016-00017 Nemzetköziesítés, oktatói, kutatói és hallgatói utánpótlás megteremtése, a tudás és technológiai transzfer fejlesztése, mint az intelligens szakosodás eszközei a Széchenyi István Egyetemen”

¹² ANDERSON, C. A., BUSHMAN, B. J.: The effects of media violence on society, in *Science*, 2002/295(5564), 2377-2379.

¹³ BUSS, A. H., SCHEIER, M. F., FENIGSTEIN, A.: Self-awareness and physical aggression, in *Journal of Experimental Social Psychology*, 1974/10(3), 264-273.

Az egyik leghíresebb szociálpszichológiai kísérletben Bandura,¹⁴ óvodás gyerekeknek ötperces filmet mutatott be, melyben egy felnőtt, verbális agresszió kíséretében egy Bobónak nevezett, embernagyságú műanyag babát ütlegelt. A kísérlet célja az volt, hogy feltárják milyen hatásai vannak a médiában látott agresszióknak a nézőkre, különös tekintettel a fiatal korosztályra. A kontrollesoportnak mindennemű következmény nélkül vetítették le a filmet, viszont a két kísérleti csoport azt is láthatta, hogy a modellt nyújtó felnőtt jutalomban vagy büntetésben részesül agresszív megnyilvánulásait követően. A kutatók azt vizsgálták, hogyan alakul a három csoportban az agresszív megnyilvánulások gyakorisága, amikor szabadon játszhattak a Bobo babával.

Az eredmény beigazolta az előzetesen felállított hipotéziseket. Azok a gyerekek, akik a modell büntetését látták, szignifikánsan kevesebb agressziót mutattak a babával szemben, mint a másik két csoport. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy ők egyáltalán nem sajátították el az agresszív viselkedést, csupán annyit, hogy míg a viselkedés elsajátítása a modell hatására esetükben is megtörténik, viszont annak kivitelezése a negatív következmény csatolása miatt elmarad. Bandura e híres megfigyelésén alapul az ún. társas kognitív elmélet, melynek lényege, hogy a viselkedési repertoárunkat elsődlegesen a szocializáció során sajátítjuk el tanulás következtében.¹⁵ Ennek eredményeképpen a közvetlen megerősítés mellett a megfigyeléses tanulás kiemelt szerepet játszik az agresszív viselkedési formák elsajátításában. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni a személyiségjellemzőket, valamint a kognitív tényezőket sem, mint amilyen a temperamentum, vagy az attitűd, melyek szintén szerepet játszanak abban, hogy valaki hajlamos lesz-e agresszióra egy adott szituációban. Ugyanakkor e kísérlet, valamint az ezen alapuló további kutatások mind a médiaplatformok negatív hatásait támasztják alá, mely a lentebb kifejtett jogi szabályozás szükségességét igazolja.

Egy másik híres elmélet, mely az agresszió és a média kapcsolatát vizsgálja, egészen a görögökig nyúlik vissza és a katarziselmélet elnevezést kapta.¹⁶ Platón amellet foglalt állást, hogy egy cselekvés megfigyelése arra készítet minket, hogy mi is hasonlóan cselekedjünk, míg Arisztotelész az érzelmek katartikus kifejezésének tisztító hatásait emelte ki. E megközelítés szerint az érzelmek elfojtása könnyen agresszív cselekedetekben, betegségekben manifesztálódik, így ezek kifejezése elengedhetetlen a személyiség megtisztulása szempontjából – ugyanakkor ennek alátámasztására semmilyen kísérleti bizonyíték nincsen.

Ezzel hozható összefüggésbe a bullying jelensége, ami a bántalmazás egyik válfajaként terjedt el, melyben nagy szerepet játszottak a médiamegosztó portálok, többek között a Facebook és a YouTube. Dan Olweus¹⁷ norvég kutató definíciója szerint a bullying azt jelenti, hogy valaki „ismételten és hosszabb időn át negatív cselekedeteknek van kitéve egy vagy több más személy részéről”. A PewDiePie-hoz hasonló felhasználók negatív megnyilvánulásai és gyakran diszkriminatív nyelvhasználata a verbális agresszió elterjedését válthatja ki követői körében, akik egymással szemben is használják a megbotránkoztató kifejezéseket, melynek akár végzetes következményei is lehetnek, depresszióhoz, vagy öngyilkossághoz¹⁸ vezetve. Ugyanez vonatkozik a durván agresszív nyelvhasználatú videoklipekre, vagy számokra, melyek kutatások szerint növelik az agresszív megnyilvánulások mértékét a társadalomban.¹⁹ Az anonimitásnak és a laza szabályozási hálónak köszönhetően azonban nagyon nehéz tetten érni az esetleges zaklatókat, így kérdésessé válik a portálok felelőssége a hasonló esetekben.

¹⁴ BANDURA, A.: Vicarious Processes: A Case of No-Trial Learning, in *Advances in Experimental Social Psychology*, 1965, 2, 11-79.

¹⁵ Uo.

¹⁵ Uo.

¹⁶ SCHEFF, T. J. – BUSHNELL, D. D.: A theory of catharsis, in *Journal of Research in Personality*, 1984/18(2), 238-264.

¹⁷ OLWEUS, D. – LIMBER, S. P.: Some problems with cyberbullying research, in *Current Opinion in Psychology*, 2018/19, 139-143.

¹⁸ BAUMAN, S. – TOOMEY, R. B. – WALKER, J. L.: Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students, in *Journal of Adolescence*, 2013/36(2), 341-350.

¹⁹ ANDERSON, C. A. – CARNAGEY, N. L., Eubanks, J.: Exposure to violent media: The effects of songs with violent lyrics on aggressive thoughts and feelings, in *Journal of Personality and Social Psychology*, 2003/84(5), 960-971.

1.2. Média és identitás

A médiának különösen a serdülők identitásfejlődésében van kiemelt szerepe, ugyanakkor a felnőttek nézeteit is könnyen manipulálhatja egy-egy provokatív tartalom.²⁰ Mint láthattuk a kognitív társas megközelítés elméletének ismertetésekor, a szocializáció során a látott viselkedésminták integrálásával alakítjuk ki saját énképünket. Mivel globalizált társadalmunk integráns része a média, éppen ezért ezeknek a hatásoknak is kiemelt jelentősége van. Erikson²¹ pszichoszociális teóriája szerint a serdülőkor az identitás elérésének időszaka, mely során a fiatal a másoktól elkülönült személyiségét szilárdítja meg. E folyamatban a szülők és a gondozók nyújtják az elsődleges modellt, ugyanakkor jelentős szerepe van a kortársaknak, valamint a médiában megjelenő véleményvezéreknek is, mint amilyen Logan Paul, vagy Sam Pepper. Amennyiben a fiatal negatív viselkedést sajátít el ebben a kiemelten érzékeny időszakban, identitásának részévé válik az agresszív, érzéketlen és elfogadhatatlan megnyilvánulási repertoár.

Emellett ingatag önértékelésük is könnyen csorbát szenved a szexista, homofób, vagy rasszista megnyilvánulások hallatán, mely komoly önértékelési zavarok kialakulását idézheti elő. Ha nem szabályozzuk kellőképpen ezeket a tartalmakat, egy agresszióra deszenzitizált és bántóan szokimondó generáció felnövekedését idézhetjük elő, mely a becsületsértés határát súrolja megnyilvánulásaival.

Ha a jogsértő, vagy azok határát élesen súroló eseteknek nincs következménye a médiamegosztó portálokon, mi több, a „jogsértő” felhasználók követőinek száma töretlen, a serdülők azt pozitív megerősítésként fogják rögzíteni, a negatív viselkedés jutalmazásaként. Ennek következtében könnyen beépül saját énképükbe, melyet egy későbbi szituációban alkalmazhatnak, hiszen előzetes tapasztalataik alapján ezek a viselkedési megnyilvánulások széles körben elfogadottak és sikeresek.²²

1.3. Média és nemi szerepek

A médiában megjelenő szexuális tartalmak kendőzetlen ábrázolása a fiatalok eltorzult képét alakíthatja ki saját nemi identitásukról, melynek kialakulása szintén a serdülőkor és a fiatal felnőttkor időszakára tehető.²³ Emellett természetesen az önértékelés alakulásában is fontos szerepet játszanak az agyonretusált és eltorzított képek, melyek elsősorban az Instagram felületén terjedtek el, ugyanakkor ennek jogsértő volta természetesen nem tárgyalható és nem tartozik ezen dolgozat témaköréhez.

Ugyanakkor a szexuálisan provokatív tartalmak és a visszaélések, mint amilyen a 15 éves chicagói lány esetében is történt, mind az aberrációk kialakulásának és elterjedésének táptalajaként szolgálhatnak a társadalomban. Ezen provokatív tartalmak gyakran a videóklipekben, vagy filmelőzetesekben is megjelennek, ennek szabályozása pedig egyértelműen a médiamegosztó portálok szerkesztőire helyezi a felelősséget, akik nem megfelelően végzik ezeknek a kiszűrését.

1.4. Média és egészség

Kutatások igazolják, hogy a médiában megjelenő reklámok, valamint a véleményvezérek e területen mutatott viselkedése és szokásai összefüggésbe hozhatóak az egészséggel kapcsolatos viselkedési mintákkal a társadalomban, mint amilyen a dohányzás, a drog-, vagy alkoholfogyasztás, a szexuális aktivitás, illetve a táplálkozás.

Az Instagramon gyakoriak a különböző evési zavarokat hirdető posztok, melyek szinte követendőként ábrázolják azt, ha valaki kórosan sovány, vagy tetemes mennyiségű fehérjét és egyéb izomtömeg-növelő szert visz be a szervezetébe. Természetesen ezek egészségügyi kockázatára ezen tartalmak nem hívják fel a figyelmet, komoly testképzavarokat kialakítva a felhasználók körében.²⁴

Emellett a negatív szokások követendőként való feltüntetése, mint amilyen a mértéktelen alkoholfogyasztás, vagy a marihuána konzumpció, szintén gyakran jelenik meg a YouTube videók repertoárjában. A nyíltan egészségkárosító magatartások, mint amilyen a fojtogató játék, a

²⁰ BAJOMI-LÁZÁR Péter: Manipulál-e a média?, in *Médiakutató*, 2017/18(4), 61-79.

²¹ ERIKSON, E. H.: Identitásválság önéletrajzi vetületben, in Erikson: *A fiatal Luther és más írások*, 1991, Gondolat Kiadó, Budapest, 401-436.

²² ARNETT, J. J.: The psychology of globalization, in *American Psychologist*, 2002/57(10), 774-783.

²³ ERIKSON, E. H.: Identitásválság önéletrajzi vetületben, in Erikson: *A fiatal Luther és más írások*, 1991, Gondolat Kiadó, Budapest, 401-436.

²⁴ MCLEAN, S. A. – PAXTON, J. – WERTHEIM, E. H.: The role of media literacy in body dissatisfaction and disordered eating: A systematic review, in *Body Image*, 2016/19, 9-23.

mosókapszula-evés, vagy a fahéj kihívás (hogy csak néhányat említsek), pedig kifejezetten halálos kimenetelűek lehetnek. Egy 13 éves holland fiú öt napig volt kómában, mert a fahéjfogyasztást követően oxigénhiányos állapot alakult ki a szervezetében.²⁵ 2017-ben pedig 220 mosókapszula mérgezést regisztráltak Amerikában, amely a következő évben tovább emelkedett. Ebben az esetben történt közbelépés a YouTube moderátorai részéről: nyilvánosan bejelentették, hogy azonnal törlik azokat a felvételeket, amelyek a mosókapszulák elfogyasztását ábrázolják.²⁶ Ugyanakkor kérdés, hogy időben történt-e a közbeavatkozás, vagy szigorúbb szűrők alkalmazása mellett lehetőség lett volna a halálesetek és súlyos egészségkárosító magatartások elkerülésére.

1.5. Média és kisebbségi csoportok

A médiamegosztó portálokon gyakran jelennek meg nyíltan antiszemita, vagy rasszista tartalmak, melyek moderálására sok esetben nem kerül sor (lásd PewDiePie). Huntermann és Morgan vizsgálata szerint²⁷ ennek három lényegi következménye lehet az identitásfejlődésben. Egyrészt, a kisebbségi csoportokhoz tartozók ennek köszönhetően negatívan élhetik meg saját etnikai identitásukat, mely csökkent önértékelés és torz énkép kialakulásához vezethet. A másik lehetőség, hogy egyenesen megtagadják a kisebbségi csoporthoz való tartozásukat, nem azonosulnak etnikai hovatartozásukkal. A harmadik eshetőség szerint a domináns csoporttal szembeni ellenérzés kialakulásához vezet, mely növeli a csoportok közti ellenségeskedés mértékét.

Ez a jelenség a szegregáció fokozódó kialakulásához vezet, valamint növeli a kisebbségi csoportokról kialakított sztereotípiák fennállását, ezáltal hozzájárulva ezen nézetek fenntartásához, integrálásához. Ennek veszélyeit számos történelmi példa is illusztrálja, a náci propaganda terjesztésében is kiemelt szerep jutott a média csatornáinak, mely lehetővé tette annak minél szélesebb körben való terjedését és elfogadottá válását.

A kulturális appropriáció jelensége is a támadások keresztútjába került az elmúlt években, hírességek sokasága osztott meg az Instagramon, Snapchaten olyan képeket, melyek etnikai kisebbségek kulturális értékeit sajátították ki szórakoztató és népszerűsítő célok érdekében.²⁸ Ezeket rendszerint sűrű bocsánatkérések és szánakozó videók követték, azonban a valós probléma abban rejlik, hogy ezek elszaporodása milyen konfliktusokat fog kialakítani az eltérő csoportok között. Természetesen ezen esetekben a tartalmakat feltöltők felelőssége is lényeges, ugyanakkor meg kell vizsgálni azt is, milyen szankciók követik a hasonló visszaéléseket a médiamegosztó portálok moderátorai, esetlegesen a hatóságok által.

ÖSSZEGZÉS

E szociálpszichológiai kitekintésemnek természetesen nem az a célja, hogy kizárólag a pszichológiai problémákkal, valamint következményekkel foglalkozzon, ugyanakkor úgy gondolom, hogy mind a pszichológia, mind a szociológia olyan interdiszciplináris tudományterületnek számít, mely a jogi szabályozás indokoltságát is megköveteli. A felvázolt negatív társadalmi hatások, valamint etikai dilemmák mind a médiamegosztó portálok fokozott szabályozásának szükségességét indukálják. Fontos a megfelelő tájékoztatás, valamint az egyének szerepe, ugyanakkor vannak olyan esetek, amikor e felelősség megosztott voltát kell középpontba állítani.

Emellett a szociális és pszichológiai következmények szoros összefüggésbe hozhatóak az alapvető jogok sérelmével, mint amilyen az emberi méltósághoz való jog, az élet és testi épség védelme, valamint az emberek egyenlősége. Ezen alapjogok gyakran a véleménynyilvánítás

²⁵ STERN: GEFÄHRLICHES ZIMT-SPIEL: Teenager tagelang im Koma (elérhető: <https://www.stern.de/panorama/gesellschaft/cinnamon-challenge--junge-schluckt-zimt-und-liegt-tagelang-im-koma-6624630.html>, letöltve: 2018. december 20.).

²⁶ PETKAR, SOFIA: Clean Up Your Act: Tide pod challenge is a dangerous new craze that sees teens risk serious illness by eating washing machine tablets (elérhető: <https://www.thesun.co.uk/news/5330494/tide-pod-challenge-dangerous-new-craze-meme/>, letöltve: 2018. december 20.).

²⁷ HUNTEMANN, N. – MORGAN, M.: Mass media and identity development, in Singer, D. G., Singer, J. L. (szerk.): *Handbook of children and the media*, 2001, CA: Sage, Thousand Oaks, 309-322.

²⁸ THE WALL: What is cultural appropriation and why is it so offensive? (elérhető: <https://www.theweek.co.uk/cultural-appropriation>, letöltve: 2018. december 21.).

következtében sérülhetnek és ezen esetekben elengedhetetlen a szükségességi-arányossági teszt vizsgálata. Ezt a magyar alkotmánybíróság a 30/1992-es határozatának²⁹ keretében dolgozta ki, mely értelmében egy alapvető jog korlátozása csak egy másik alapvető jog, vagy alkotmányos érdek védelme érdekében, feltétlenül szükséges mértékben és az elérni kívánt céllal arányosan történhet, valamint lényegi tartalma nem üresíthető ki. Cikkem második felében az alapjogok vizsgálatának is fejezetet szentelek, valamint a magyar szabályozás ismertetésével fejtem ki az ide vonatkozó jogi gyakorlatot.

E terjedelmes kitekintésnek lényegi jelentősége van, hiszen ezzel szeretném alátámasztani a jogi szabályozás fontosságát és a portálok fokozott felelősségét. Ezzel talán egy másik megközelítésben is rávilágítok arra, hogy milyen fontos a megfelelő moderáció, valamint a jogsértő, vagy annak határát súroló tartalmak mielőbbi kiszűrése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1.] ANDERSON, C. A., BUSHMAN, B. J.: The effects of media violence on society, in *Science*, 2002/295(5564).
- [2.] ANDERSON, C. A., CARNAGEY, N. L., EUBANKS, J.: Exposure to violent media: The effects of songs with violent lyrics on aggressive thoughts and feelings, in *Journal of Personality and Social Psychology*, 2003/84(5).
- [3.] ARNETT, J. J.: The psychology of globalization. in *American Psychologist*, 2002/57(10).
- [4.] BAJOMI-LÁZÁR PÉTER: Manipulál-e a média?, in *Médiakutató*, 2017/18(4).
- [5.] BANDURA, A.: Vicarious Processes: A Case of No-Trial Learning, in *Advances in Experimental Social Psychology*, 1965/2.
- [6.] BAUMAN, S., TOOMEY, R. B., WALKER, J. L.: Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students, in *Journal of Adolescence*, 2013/36(2).
- [7.] BUSS, A. H., SCHEIER, M. F., FENIGSTEIN, A.: Self-awareness and physical aggression, in *Journal of Experimental Social Psychology*, 1974/10(3).
- [1.] ERIKSON, E. H.: Identitászválság önéletrajzi vetületben, in Erikson: *A fiatal Luther és más írások*, 1991, Gondolat Kiadó, Budapest.
- [2.] HUNTEMANN, N., MORGAN, M.: Mass media and identity development, in Singer, D. G., Singer, J. L. (szerk.): *Handbook of children and the media*, 2001, CA: Sage, Thousand Oaks.
- [8.] LINKLETTER, M., GORDON, K., DOOLEY, J.: The choking game and YouTube: a dangerous combination, in *Clinical Pediatrics*, 2010/49.
- [9.] MCLEAN, S. A., PAXTON, J., WERTHEIM, E. H.: The role of media literacy in body dissatisfaction and disordered eating: A systematic review, in *Body Image*, 2016/19.
- [10.] OLWEUS, D., LIMBER, S. P.: Some problems with cyberbullying research, in *Current Opinion in Psychology*, 2018/19.
- [11.] SCHEFF, T. J., BUSHNELL, D. D.: A theory of catharsis, in *Journal of Research in Personality*, 1984/18(2).
- [12.] SIMON ANDRÁS: Percemberek – Népszerű videómegosztó oldalak, in *Figyelő*, 2007/51(9).

ELEKTRONIKUS HIVATKOZÁSOK

- [1.] GHOSHAL, ABHIMANYU: 15-year-old girl's sexual assault streamed on Facebook Live (elérhető:https://thenextweb.com/us/2017/03/22/15-year-old-girls-sexual-assault-streamed-on-facebook-live/#.tnw_gJDpwCTj#.tnw_kcJMBiUX, letöltve: 2018. december 12.)
- [2.] GRIFFIN, ANDREW: Logan Paul Video: What did controversial footage show and what is Aokigahara, the Japanese 'Suicide Forest'? (elérhető: <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/logan-paul-video-what-is-aokigahara-suicide-forest-show-youtube-post-dead-body-latest-news-a8137561.html>, letöltve: 2018. december 14.)
- [3.] HERN, ALEX: FamilyOfFive: YouTube bans 'pranksters' after child abuse conviction (elérhető:<https://www.statista.cohttps://www.theguardian.com/technology/2018/jul/19/youtube->

²⁹ 30/1992. (V. 26.) AB hat., ABH 1992, 167, 181.

- bans-familyofive-pranksters-michael-heather-martin-child-abuse-conviction, letöltve: 2018. december 14.)
- [4.] MORRIS, CHRIS: Popular YouTube Streamer Promotes Channel That Publishes Anti-Semitic Content (elérhető: <http://fortune.com/2018/12/11/pewdiepie-esemicolonr-controversy/>) (Letöltés dátuma: 2018. december 14.)
- [5.] Most famous social network sites worldwide as of October 2018, ranked by number of active users (in millions) (elérhető: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>, letöltve: 2018. december 14.)
- [6.] PETKAR, SOFIA: Clean Up Your Act: Tide pod challenge is a dangerous new craze that sees teens risk serious illness by eating washing machine tablets (elérhető: <https://www.thesun.co.uk/news/5330494/tide-pod-challenge-dangerous-new-craze-meme/>, letöltve: 2018. december 20.)
- [7.] RUSSELL, JON: YouTube is equally to blame for Logan Paul's video (elérhető: <https://techcrunch.com/2018/01/03/youtube-is-equally-to-blame-for-logan-pauls-video/?guccounter=1>, letöltve: 2018. december 22.)
- [8.] SEETHARAMAN, DEEPA: Facebook, Rushing Into Live Video, Wasn't Ready for Its Dark Side (elérhető: <https://www.wsj.com/articles/in-rush-to-live-video-facebook-moved-fast-and-broke-things-1488821247>, letöltve: 2018. december 12.)
- [9.] SMITH, DAVE: People are outraged at a YouTube 'prank' showing a fake kidnapping and murder (elérhető: <https://www.businessinsider.com/sam-pepper-killing-best-friend-youtube-prank-incites-outrage-2015-12>, letöltve: 2018. december 14.)
- [10.] STERN: Gefährliches Zimt-Spiel: Teenager tagelang im Koma (elérhető: <https://www.stern.de/panorama/gesellschaft/cinnamon-challenge--junge-schluckt-zimt-und-liegt-tagelang-im-koma-6624630.html>, letöltve: 2018. december 20.)
- [11.] THE WEEK: What is cultural appropriation and why is it so offensive? (elérhető: <https://www.theweek.co.uk/cultural-appropriation>, letöltve: 2018. december 21.)
- [12.] VICE NEWS: Suicide Forest in Japan (elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=4FDSdg09df8>, letöltve: 2018. december 21.)

JOGFORRÁSOK

- [1.] 30/1992. (V. 26.) AB hat., ABH 1992, 167, 181.
- [2.] Celsus, Ulp. D. 1, 1, 1, 1.